

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Prijevod ove knjige objavljen je uz
financijsku potporu organizacije NORLA.

naslov izvornika

Karl Ove Knausgård: *Om våren*

copyright © Karl Ove Knausgård 2016
copyright © za hrvatsko izdanje Naklada OceanMore

Sva prava pridržana. Niti jedan dio ove knjige
ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku
bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

nakladnik

Naklada OceanMore d.o.o.
info@oceanmore.hr
www.oceanmore.hr

urednica

Gordana Farkaš Sfeci

prvo izdanje

Zagreb, ožujak 2019.

ISBN 978-953-332-087-8

Karl Ove Knausgård

Proljeće

s norveškoga prevela

Anja Majnarić

ocean**more**

Sadržaj

PISMO NEROĐENOJ KĆERI

Jedan	9
Dva	45
Tri.....	95
Epilog	117

PISMO
NEROĐENOJ KĆERI

JEDAN

Ne znaš što je zrak, a ipak dišeš. Ne znaš što je san, a ipak spavaš. Ne znaš što je noć, a ipak u njoj ležiš. Ne znaš što je srce, a ipak ono pravilno kuca u tvojim prsima, danju i noću, danju i noću, danju i noću.

Tri su ti mjeseca i okružena si rutinama, ležiš na postelji istoga po cijele dane, jer nemaš kukuljicu kao ličinke, nemaš tobolac kao klokan, nemaš brlog kao jazavci ili medvjedi. Imaš bočicu s mlijekom, imaš stolić za prematanje s pelenama i vlažnim maramicama, imaš kolica s jastukom i poplunom, imaš velika, topla tijela svojih roditelja. Okružena time, rasteš tako polako da to nitko ne primjećuje, ponajmanje ti, jer najprije rasteš izvana, hvatajući i držeći ono što imaš oko sebe, rukama, ustima, očima, mislima, koje se time oblikuju, i tek nakon što si to radila nekoliko godina i svijet se uspostavio, počinješ primjećivati sve što te hvata, i rasteš i iznutra, prema sebi.

Kakav je svijet novorođenomu djetetu?

Svijetao, taman. Hladan, topao. Mek, tvrd.

Cijeli niz stvari koje postoje u kući, sav smisao koji odnosi u obitelji tvore, sve značenje u kojem svi ljudi žive, nevidljivi su, skriveni, ne u mraku nego u svjetlu istosti.

Netko mi je jednom rekao da je heroin tako fantastičan jer su osjećaji koje budi srodni onima koje imamo kao djeca, kad o svemu brine netko drugi, potpunoj sigurnosti u kojoj tada živimo, koja je tako istinski dobra. Svi koji su iskusili tu ekstazu žele je opet jer znaju da postoji i da je moguća.

Život koji ja živim odvojen je od tvojega jazom. Pun je problema, konflikata, obveza, stvari koje treba srediti, napraviti, popraviti, voljā kojima treba udovoljiti, voljā koje treba odbiti i možda povrijediti, sve

u stalnoj bujici, gdje gotovo ništa ne miruje nego se sve kreće i gdje svemu treba parirati.

Četrdeset šest mi je godina, i to je moja spoznaja, da je život niz događaja kojima treba parirati. I da je u svim trenucima sreće riječ o suprotnome.

Što je suprotnost pariranju?

Nije to regresija, nije dati se uvući u tvoj svijet svjetla i tame, topline i hladnoće, mekoće i tvrdoće. Nije ni ono nediferencirano svjetlo, nije san ili odmaranje. Suprotnost pariranju jest stvaranje, pripremanje, dodavanje nečega što prije nije bilo ondje.

Ti nisi prije bila ondje.

Ljubav nije riječ koju često upotrebljavam, kao da je prevelika u odnosu na život koji živim, u odnosu na svijet koji poznajem. A i odrastao sam u kulturi koja je bila oprezna s riječima. Moja majka nikad mi nije rekla da me voli, ni ja njoj nikad nisam rekao da je volim. Isto vrijedi i za mojega brata. Da majci ili bratu kažem da ih volim, bili bi zgranuti. Opteretio bih ih, naprasno poremetio ravnotežu među nama, otprilike kao i kad bih pijan teturao na kakvu krštenju.

Kad si se rodila, nisam znao ništa o tebi, a ipak sam bio pun osjećaja prema tebi, isprva preplavljen, jer porođaj te preplavi emocijama, čak i ako ga samo gledaš – to je kao da se sve u prostoriji zgusnuje, kao da nastaje gravitacija koja sav smisao privlači k sebi, tako da on nekoliko sati postoji samo ondje, a zatim se raspoređuje, podređuje svakodnevi, razvodnjen svim tim satima u kojima se ništa ne događa, ali ipak uvijek prisutan.

Ja sam tvoj otac i znaš moje lice, moj glas i moje držanje, ali osim toga mogao bih ti biti bilo tko, pun bilo čega. Moj otac, tvoj djed, koji je mrtav, svoje je posljednje godine proveo sa svojom majkom, i njihov je život bio nemilosrdan. On je bio alkoholičar i jako je propao, više se ni s čim nije mogao nositi, odustao je od svega, samo je čamio ondje i pio. To što je to činio kod svoje majke, nešto znači. Ona ga je rodila, ona se skrivila za njega i nosila ga ovamo i onamo, brinula se da mu bude toplo, da bude suh i sit. Veza koja je tako stvorena među njima nikad nije prekinuta. On je to pokušavao, znam da jest, ali nije mu uspjelo. Zato je bio ondje. Ondje je mogao propasti. Ma koliko to bilo krnje, ma koliko ružno, bila je to i ljubav. Negdje duboko unutra postojala je ljubav, bezuvjetna ljubav.

Tada nisam imao djecu pa to nisam prepoznao. Vidio sam samo ružnoću, neslobodu, regresiju. Sad to prepoznajem. Ljubav je puno toga, većina je prolazna, vezana uza sve što se događa, sve što dolazi i prolazi, sve što nas prvo ispuni a onda isprazni, ali bezuvjetna je ljubav konstantna, blago sjaji cijeloga života, i htio bih da to znaš, da si u njoj rođena i da će te ona obujmljivati, ma što se dogodilo, dokle god smo tvoja majka i ja živi.

Moguće je da nećeš to htjeti znati. Moguće je da ćeš joj okrenuti leđa. I jednoga ćeš dana shvatiti da to nije važno, da to ništa ne mijenja, da je ta bezuvjetna ljubav jedina ljubav koja ne sputava nego oslobađa.

Ljubav koja sputava nešto je drugo, to je jedna druga vrsta ljubavi, manje čista, više pomiješana s onime tko voli, i ima veliku snagu, može zasjeniti sve ostalo, pa i uništiti. Tada joj treba parirati.

Ne znam kakav će ti biti život, ne znam kako će se razvijati naš odnos, ali znam kakav ti je život sada i kako nam je sada, i budući da se nećeš sjećati ničega od ovog, ni najmanje sitnice, pričat ću ti o jednome danu u našem životu, prvoga proljeća otkako si s nama. Imala si tanku kosu, izgledala je crvenkasto na suncu i rasla neravnomjerno; na zaobljenom dijelu zatiljka nije je uopće bilo, vjerojatno zato što je skoro cijelo vrijeme bio pritisnut na nešto, jastuke i deke, sofe i fotelje, ali svejedno mi je to bilo neobično jer tvoja kosa nije trava, koja raste samo ondje gdje sja sunce i struji zrak, zar ne?

Lice ti je bilo okruglo, usta malena, ali usne razmjerno pune, a oči su ti bile okrugle i poprilično velike. Spavala si u krevetiću na jednom kraju kuće, ispod mobila s afričkim životinjama, a ja sam spavao u krevetu pokraj tebe, jer to mi je bio posao, da pazim na tebe noću, zato što tvoja majka slabo spava, dok ja spavam čvrsto, kao dijete, ma što se oko mene događalo. Dogodilo bi se da se probudiš usred noći plačući jer si gladna, no kako se ja ne bih probudio, ili bih to čuo kao nešto u daljini, na okrutan si način naučila da u mraku nemaš što očekivati, tako da si nakon samo nekoliko tjedana počela spavati cijele noći, otkad bismo te plegli u šest navečer pa dok se ne bi probudila u šest ujutro.

To je jutro počelo kao sva druga. Probudila si se u mraku i počela plakati.

Koliko je bilo sati?

Rukom sam tražio mobitel, trebao je biti na prozoru tik iznad moje glave.

I bio je.

Svjetlo zaslona, koji nije bio veći od mojega dlana, ispunilo je gotovo cijelu mračnu sobu blijedim sjajem.

Dvadeset minuta do šest.

“O, pa još je rano, mala moja”, rekao sam i sjeo. Od te kretnje zašuštalo mi je i zagreblo u prsima pa sam neko vrijeme kašljao.

Ti si utihnula.

Napravio sam dva koraka do krevetića i nagnuo se nad tebe, stavio ruke s obiju strana tvojega majušnoga prsnog koša i podignuo te, privinuo te na prsa, s jednom rukom na vratu i zatiljku, iako si tada već mogla sama držati glavu.

“Hej, ti”, rekao sam. “Jesi li se naspavala?”

Mirno si disala i naslonila mi obraz na prsa.

Odnio sam te hodnikom u kupaonicu. Kroz prozor sam vidio prugu svjetla na obzoru na istoku, rumenu na crnome nebu i crnoj zemlji. U kući je bilo hladno, noć je bila vedra i zvjezdana i temperatura je očito pala, ali radijator je srećom ostao upaljen preko noći, i malo njegove topline, koja je katkada bila gotovo tropska, još je bilo ondje.

Pažljivo sam te polegnuo na stolic za prematanje koji je bio stiješnjen između kade i umivaonika i opet se nakašljao. Grudica služi oslobodila mi se iz grla, ispljunuo sam je u umivaonik, otvorio pipu da je isperem, vidio kako je ostala stajati na metalnoj stijenci odvoda, sjajna i gusta, dok je voda tekla po njoj s obiju strana, prije nego što je napokon počela kliziti prema jednoj strani, a onda, naglo, kao svojom voljom, nestala u odvodu. Načas sam se pogledao u zrcalu iznad umivaonika, svoje lice poput maske koje me gledalo, zatvorio vodu i nagnuo se nad tebe.

Gledala si me odozdo. Ako si išta mislila, nije to moglo biti u riječima i pojmovima, nije to moglo biti ništa što si formulirala, samo nešto što si osjetila. “To je on”, osjetila si možda kad si me pogledala, i uz lice koje si prepoznala možda je došao cijeli niz drugih osjećaja povezanih s onime što bih ja inače radio s tobom i kako. Puno ti je toga sigurno bilo nejasno i otvoreno, poput mijena svjetla na nebu, ali katkada bi ti se sigurno sve sabralo i postalo jasno i neizbježno; bili su to istinski tjelesni osjećaji, strujanje gladi, strujanje žeđi, strujanje umora, strujanje prehladnoga i prevrućega. Tada bi počela plakati.

“O čemu razmišljaš?” rekao sam da ti skrenem pozornost dok sam ti otkopčavao prve gumbe na bijeloj pidžamici. No donja ti se usna svejedno napućila i usta počela drhtati. Udario sam prstom rep jednoga od malih drvenih aviona koji su visjeli iznad stolića za

prematanje i on se počeo vrtjeti. Zatim sam isto učinio sa sljedećim i s onim iza njega.

“Nemoj mi reći da ćeš opet pasti na istu foru”, rekao sam.

Ali jesi. Velikim si očima zurila u kretanje u zraku dok sam ti ja svlačio pidžamu. Kad sam je stavio u košaru s prljavim rubljem, na stropu iznad nas začuli su se koraci. Morala je to biti mlađa od tvojih dviju sestara, jer starija je uvijek spavala što je duže mogla, a brat ti je vjerojatno već bio ustao. Odljepio sam trake pelene i skinuo je. Bila je teška, osjetio sam noseći je do kante za smeće, na onaj neočekivan način kako pelene katkad budu jer njihov materijal stvara očekivanje lakoće. Volio sam tu težinu, govorila mi je da je sve u redu, da tvoje tijelo funkcionira kako treba. Jer sve se drugo kvarilo, od žarulje iznad štednjaka, koja je počela treperiti prije više od godine, a onda se sasvim ugasila, i još je neupotrebljiva stajala u grlu, do auta koji se odjednom počeo tresti kad bi dosegnuo određenu brzinu, i po koji je došla vučna služba i odvezla ga mehaničaru – da ne govorim o svoj hrani koja opljesnivi ili se pokvari, pucetima košulje koja su popadala ili patentnim zatvaračima koji su se pokvarili, perilici posuđa koja je prestala raditi ili odvodnoj cijevi kuhinjskoga sudopera koja se začepila negdje u vrtu, vjerojatno od skorene masnoće, što nam je vodoinstalater rekao kad ju je došao popraviti. Ali dječja tijela u ovoj kući, tako glatka i meka izvana, i toliko beskrajno složeni od bilo kojega stroja ili mehaničke naprave iznutra, uvijek su funkcionirala savršeno, nikad se nisu kvarila, nikad se nisu raspala.

Stavio sam ti novu pelenu, raširio otvor za glavu jednoga bodija i prevukao ti ga preko glave. Micala si nogama i rukama, polagano i pomalo reptilski. Podignuo sam te i odnio u kuhinju, u koju je tada ušla tvoja mlađa sestra, bosa i očiju stisnutih od sna.

“Dobro jutro”, rekao sam. “Jesi li se naspavala?”

Kimnula je. “Mogu je ja držati?”

“Da, odlično”, rekao sam. “Da joj ja mogu pripremiti malo mlijeka. Sjedni na klupu.”

Sjela je na klupu, i pružio sam joj te. Dok sam ulijevao vodu u jarkožuto kuhalo, izvadio mliječnu formulu i bočicu, odmjerio šest žlica i natočio mlaku vodu, napola si sjedila, a napola ležala u njezinu krilu i lamatala nožicama.

“Jako je vesela, mislim”, rekla je tvoja sestra i primila tvoje majušne šake u svoje, koje su odjednom izgledale velikima.

Bilo joj je devet godina i više je mislila na druge nego na sebe, bila joj je to glavna osobina, i nešto što sam se često pitao otkud je moglo doći. Bila je vedra duša, život je tekao kroz nju bez puno zapreka, i možda zato što nije sumnjala u sebe, nije se propitivala, ono što je ona bila, nije iziskivalo nikakve snage ili naprezanja, tako da je u njoj postojalo puno prostora za druge. Ako bih se naljutio na nju i makar najmanje povisio glas, reagirala bi silovito, počela plakati toliko očajno da to nisam mogao podnijeti, pa bih odmah pokušao povući sve što sam rekao, najčešće u nekom od brojnih kutaka naše kuće koje je tražila da bude na miru sa svojim jadom. No to se nije događalo skoro nikad, kao prvo zato što skoro nikad nije radila ništa loše, a kao drugo zato što su posljedice za nju bile tako teške.

“Da, dobro je”, rekao sam, zavrnuo poklopac, palcem savio meku dudu u stranu da ne prska pa protresao bočicu. Na istoku je ona ružičasta pruga narasla i boja nije više bila toliko koncentrirana, kao da se razrijedila, dok je nebo nad njom pobljedjelo. Tlo, koje se pružalo ravno na sve strane, još nije počelo reflektirati svjetlo, kao ni drveće u vrtu, naprotiv, kao da su ga usisavali pa se crnilo polako punilo sivkastim zrcima, kao da je nabreklo od mraka.

“Bi li je htjela hraniti?” rekao sam.

Kimnula je. “Ali prvo moram na zahod.”

Uzeo sam te na ruke i otišao u dnevnu sobu, gdje je tvoj brat ležao na sofi s Macom u krilu i igrao se. Na sebi je imao zelenu pidžamu koja mu je bila premala, i kosa mu je bila raskuštrana.

“Tu si, dakle”, rekao sam. “Dugo si već budan?”

“Da”, rekao je, pogleda prikovana uz ekran.

“Znaš da se ne smiješ igrati ujutro?”

“Da”, rekao je.

Pogledao me i nasmiješio se. Ti si gledala svjetiljku na polici s knjigama.

“Ali nemam što raditi”, rekao je.

“Možeš čitati”, rekao sam.

“To je dosadno”, rekao je.

“Onda se možeš odjenuti”, rekao sam i sjeo. “Ili možda misliš da je i to dosadno?”

“Da”, rekao je i nasmijao se. “Sve je dosadno!”

Polegnuo sam te u krilo tako da ti je zatiljak bio naslonjen na moja koljena, koja sam podignuo tako da si zamalo sjedila, i gledao te u oči.

Mahnula si ručicama i nešto progrgljala.

“Što si to pomislila?” rekao sam.

Željno si zurila u mene.

“Znaš li što ćemo danas raditi?” rekao sam.

Izgledalo je kao da želiš pomaknuti glavu, ali još je nisi mogla kontrolirati pa ti je malo pala u stranu.

“Posjetit ćemo mamu u Helsingborgu”, rekao sam. “Odvest ćemo se nakon što ostale odvedemo u školu.”

“I ja hoću posjetiti mamu”, rekao je tvoj brat i sklopčao se pokraj nas. Nastavila si zuriti u mene uzbuđenim pogledom. Sjedili bismo tako nekoliko puta dnevno, bio nam je to svojevrsan trening, a započeli smo ga zbog straha, jer kad si se tek rodila, nisam se mogao dokraja povezati s tobom. Prvi mjesec svojega života spavala si skoro cijelo vrijeme, a kad nisi spavala, najčešće si gledala nekamo u stranu. Tu osobinu nisam prepoznao kod tvojih sestara i brata; naprotiv, mislim da se sjećam da su moj pogled dočekivali širom otvorenih, znatizeljnih očiju. Taj kontakt nisam mogao zaboraviti, jer to je bilo kao da sam ih tada vidio, ono što su bili, kao da su tada bili vidljivi u svojim očima. Ako je njihova nutrina bila poput šume neodvojenih osjećaja, ti su trenutci bili poput čistine u njoj, iznenada otvoren krajolik. U tvojim to očima nisam vidio, kao da nikad nisi bila prisutna u pogledu i zbog toga me bilo strah. Mislio sam da nešto nije u redu. Mislio sam da možda imaš oštećenje mozga ili da si možda autistična. Ništa od toga nisam nikomu rekao, jer vjerujem da se nešto obistini ako se izgovori naglas. Ako se ne izgovori, to je kao da ne postoji sasvim. A ako ne postoji sasvim, nije se još ukopalo, a ako se još nije ukopalo, još može nestati.

Drugim riječima, žmirio sam pred onime što je neugodno. To je bilo više nego neugodno, bilo je kobno.

Nisi nas gledala.

To je trajalo jedan mjesec. Onda si se polako pojavila, i sve si više i više bila prisutna u sobi, ne samo u sebi. I kad sam to vidio, da si se pojavila u svojim očima, a nakon nekog vremena i da je u njima radost, moj je nemir nestao. Rođena si cijeli mjesec prerano, možda zato, trebala si te dodatne tjedne za sebe. No zbog tog straha koji me obuzeo dodatno sam pazio da ti pričam, da te gledam, razgovaram s tobom, šalim se s tobom.

Bojao sam se da imaš oštećenje mozga ili autizam jer je tvoja majka jednom dobila jake lijekove dok te nosila. Bili su joj nužni, i ti lijekovi, koji su joj pomogli, bili su prilagođeni i tebi, pa nije bilo stvarne

opasnosti, ali za svaki si slučaj bila rođena na posebnom odjelu, gdje su te prvi tjedan nadgledali. Nije bilo znakova da nešto nije u redu, bila si potpuno zdrava i čila, ali svejedno, zato što si izbjegavala naše poglede i radije gledala u stranu kad bismo pokušali uspostaviti kontakt, nije bilo moguće ne uznemiravati se.

S druge strane, znao sam koliko je novorođenčad robusna i jaka i koliko je mnogo potrebno da je se izbaci s fiziološke životne putanje koju slijedi. Na primjer, nisam uopće vjerovao da majčina različita stanja uma djeluju na njih dok plutaju u toploj vodi maternice. Iako žive u simbiozi s njom, istodobno su i autonomna, u smislu da je genski kod prema kojemu rastu jasan od prvoga trenutka. Za to se znalo i prije, mislio sam, to je ono što je izraženo u starom konceptu sudbine: toliko toga što će se dogoditi utvrđeno je čim se dijete rodi.

“Uskoro ćemo posjetiti mamu svi zajedno”, rekao sam. “Ali danas moraš u školu.”

“A što ako ne želim?” rekao je.

“Onda ću te valjda morati nositi”, rekao sam.

Tada je došla tvoja sestra i sjela pokraj nas, meka i još uvijek snenih kretnji.

“Kad dođete kući, baka će biti ovdje”, rekao sam.

“Hoće?” rekla je tvoja sestra.

“To!” rekao je tvoj brat i odjednom me uzbuđeno pogledao. “Mogu spavati kod nje?”

“Mislim da možeš”, rekao sam. “Ali večeras je Valpurgina noć, bit će krijes i vatromet. Sigurno ćete ostati budni dulje nego inače.”

“Ide i baka s nama?”

“Ne znam”, rekao sam i ustao. “Možete je malo pripaziti? Da ja mogu izići i popiti kavu?”

Tvoja je sestra kimnula i ja sam te stavio njoj na ruke, pružio joj bočicu, koju ti je odmah gurnula u usta.

“Dođi po mene ako bude nešto”, rekao sam i pogledao tvog brata. “Hoćete moći?”

“Naravno”, rekla je sestra, previše usredotočena na zadatak da bi me pogledala.

“Dođi van po mene ako bude nešto”, ponovio sam i otišao u kuhinju, natiočio si šalicu kave, ponio je u hodnik, obuo cipele i otvorio vrata. Svjež proljetni zrak ovio mi je lice poput filma. Sunce je sada izišlo na obzoru. Goruće narančasto svjetlo, tako jasno i koncentrirano gore na nebu, širilo se silovitom udaljenošću, i kao da se rasplinjavalo u zraku

ovdje dolje, bilo je svijetlo i lagano i padalo na sve površine, gdje se reflektiralo u prigušenim bojama, osim ondje gdje su sunčeve zrake izravno sjale, kao na vrhu stabla jabuke, gdje su napola propupali listići svjetlucali poput zrcalaca.

Prešao sam dvorište do kućice na suprotnoj strani, koja mi je služila kao ured, i gdje sam mogao pušiti. Bila je to radionica kad smo kupili posjed, i premda sam sve zidove prekrrio knjigama, još se osjećao taj duh, nije se dalo objasniti, kao da je bio uređen s mišlju na grube motoričke kretnje, što ga je povezivalo s aktivnostima na otvorenome, poput garaže koju ni sagovi na podu ni slike na zidovima ne mogu nego ukrasiti.

Sjeo sam na fotelju u kutu. Ondje na stoliću stajala je hrpa omotnica s računima, bile su moja nečista savjest, nikad ih ne bih plaćao, a kad bih ih napokon platio, uvijek bi to bilo tako kasno da su već došle opomene i upozorenja agencija za naplatu potraživanja. A bilo je to tako jednostavno, samo je trebalo platiti, novac sam imao, pa ipak sam to uspijevao samo uz najveće napore. Navrh hrpe ležao je račun Kronofogdena, švedske državne agencije za provedbu ovrha; to je bilo ozbiljno, ako ne platimo, doći će nam na vrata. To se dogodilo jedanput dok smo živjeli u Malmöu i jedanput otkako živimo ovdje.

Uh!

Uzeo sam omotnicu, otvorio je, stavio račun na stol preda se, uključio Mac, ušao na stranicu banke, izvadio etui s karticama iz stražnjega džepa pa stavio i njega na stol, pogledom tražeći čitač kartica. Bio je ondje, na knjizi Williama Blakea na polici tik pokraj mene. Umetnuo sam karticu, utipkao PIN, upisao kod na stranici banke i ušao na stranicu gdje se plaćaju računi.

Kad sam to obavio, popio sam gutljaj kave i uzeo kutiju cigareta, koja je stajala na polici ispod Blakea, na knjizi Svena Nykvista s naslovom *Vördnad för ljuset (U čast svjetlu)* i jednoj Klause Manna koju nikad nisam pročitao. Imao sam te knjige toliko dugo i toliko su godina stajale na istome mjestu da me bliskost koju sam osjećao prema njima više podsjećala na onu koju čovjek osjeća prema cvijeću nego prema knjigama. Zadovoljio sam se gledanjem obojih – ondje su ljiljani, ondje islandske sage, ondje visibabe, ondje je Jayne Anne Phillips – i kad bih uzeo jednu od knjiga i počeo čitati, bilo je to kao kad uberem cvijeće i stavim ga u vazuu.

Jednom sam sjedio za stolom i radio, sjetio sam se, kad se iznenada iza mene začuo prasak. Strelovito sam se okrenuo. Na podu je ležala

knjiga, očito je pala s police. Ali kako? Stajala je na potpuno ravnoj polici, uglavljena među drugim knjigama. Radoznalo sam ustao i otišao do police.

Je li to mogla učiniti neka životinja? Miš ili štakor?

Nije. Jer u prostoru što ga je pala knjiga ostavila, bila je puzavica. Rasla je na zidu s vanjske strane kuće i po krovu, ondje je pronašla prolaz ispod crjepova i u samu krovnu konstrukciju, između greda i dasaka, odakle je puzala niza zid u prostoriji, naišla na policu i pritisakala knjigu, *Američki psiho* Breta Eastona Ellisa, i beskrajno je polako gurala van, milimetar po milimetar, dok knjiga taj dan odjednom nije dosegla točku gdje ju je usisala sila teže pa je s dva metra pala na pod uz mukli tresak.

Još sam mislio da je to nevjerojatno. I pomalo zastrašujuće, ta slijepa snaga rasta; kad sam poslije plijevio puzavice i izvlačio ih iz njihovih kanala kao uže, nit po nit, primijetio sam da su dijelovi koji su rasli pod krovom bili bijeli bjelcati, onako kako je to sve što živi u mraku.

Nagnuo sam se naprijed i prstom otresao kopicu pepela s cigarete o rub šalice. S mjesta gdje sam sjedio, vidio sam drugu kuću, i prozore blagovaonice i vrata, i zamišljao sam da imam kakav-takav pregled nad onime što se ondje događa. Minute koje bih tako ukrao za sebe, zaduživši tvojega brata i sestru da paze na tebe, doživljavao sam upravo tako – ukradenima, neopravdanima. Znao sam da će biti u redu, da se neće dogoditi ništa strašno, pa me zapravo više mučio osjećaj da to izgleda pogrešno iz perspektive drugih, dok sam sjedio zavaljen, oprezno uvlačio dim da se opet ne zakašljem, izdahnuo dim i otpio još gutljaj kave. Što bi bilo kad bi netko sad došao ovamo i našao me kako sjedim i pušim dok se moja mala djeca brinu za novorođeno dijete. Što bi pomislio?

Prošloga ljeta, pola godine prije nego što si se rodila, pozvali su me na sastanak kod socijalne službe. Bilo je to rutinski, činili su to uvijek kad bi se dogodilo to što se dogodilo ovdje, ali nisam bio ravnodušan, i to ne samo zato što je bilo ponižavajuće sjediti u uredu i odgovarati dvjema mladim ženama od dvadesetak godina na pitanja o mojoj djeci i našem životu nego i zato što je to bilo sramotno, jer je značilo da se kao obitelj približavamo zoni gdje se vanjske sile imaju pravo uplesti, imaju pravo savjetovati, čak doći i preuzeti nadzor nad nama. To se nikad neće dogoditi, ali kao da je ipak bilo u igri, to je bila krajnja moguća posljedica toga sastanka.

Zato nisam došao kao ja, nisam došao neoprano, neuredne kose i u istoj odjeći koju sam nosio tjednima, kao inače, bilo bi to prerizično, jer bi tada pomislili da su mi i djeca neoprana, neuredne kose i u istoj odjeći tjednima. Ne, toga sam se jutro otuširao, oprao kosu, oprao zube, odjenuo čistu, reprezentativnu odjeću, sjeo u auto i odvezao se u grad.

Bilo je to divno ljeto, iz dana u dan nebo je bilo visoko i plavo, bez daška vjetrova, sunce je grijalo, i taj dan nije bio drukčiji. Sunčeve zrake obasjavale su grad kad sam parkirao auto, oko mene su blještali poklopci motora i krovovi, prozori i pročelja, i premda je još bilo rano, na ulici je bilo mnogo ljudi u kratkim hlačama i majicama, bluzama i suknjama, sandalama i tenisicama. Čak i u hladu pločnika ispred funkcionalističke zgrade u kojoj je bio sastanak, bilo je toplo i ugodno.

Prijavio sam se na porti i zamolili su me da sjednem i pričekam. Kao i u svim čekaonicama, na stolicu je stajala hrpa časopisa i, kao gotovo uvijek danas, barem ondje gdje sam ja čekao – u liječničkim ordinacijama, bolnicama i automehaničarskim radionicama – stajalo je ondje i nekoliko besplatnih novina. Uzeo sam jedne, pogledao datum, bile su stare nekoliko tjedana, ali bilo je svejedno jer vijesti imaju neobično obilježje da su sasvim prazne, ne ostavljaju ni najmanji trag. Kad ih pročitate, kao da ih i niste pročitali.

Dvije mlade žene ušle su u prostoriju. Ustao sam i rukovao se s njima, a one su me zamolile da pođem s njima na kat. Ondje smo ušli u veliku prostoriju, one su sjele s jedne strane stola, a ja s druge. Pred sobom su imale papire. Rekle su da je to rutinska stvar, da to uvijek rade kad se dogodi ono što se dogodilo kod nas. Rekao sam da razumijem i nasmiješio se, pokušao izgledati što srdačnije i normalnije. Vani je bio mali park, načas sam gledao nepomične krošnje, pune lišća okupana suncem, ljude koji su prolazili ispod njih, automobile što su blještali na suncu.

Potom sam pogledao njih.

“Imate li vi djecu?” rekao sam.

“Ne, nažalost”, rekla je jedna. Druga je odmahнула glavom i nasmiješila se.

Dakle ne znaju ništa, pomislio sam i zaključio da me to živcira, da me dvije tako mlade osobe saslušavaju o mojoj obitelji a da same nemaju nikakvo iskustvo, ne znaju ništa više od onoga što su pročitale i što im je ispričano.

Pitale su me što se dogodilo i ispričao sam im.

Zatim su me zamolile da im opišem svoju djecu. Poslušao sam ih, najprije govorio o najstarijoj, pa o srednjoj te na kraju o najmlađem. Znao sam da se žele uvjeriti da sam u kontaktu s njima, da ih “vidim”, tko su, i dao sam sve od sebe da im dam što su htjele, iako mi je ta pomisao bila odbojna, upravo zato što same nisu imale djecu i nisu mogle to što im govorim povezati i s čim što su same doživjele. Istodobno sam bio nervozan, zamuckivao sam, činilo mi se da je to što govorim nedostatno i razotkrivajuće.

Jedna je izgledala kao da zatomljuje osmijeh dok sam govorio.

Zar sam bio smiješan?

Nešto nije bilo u redu s načinom kako govorim o svojoj djeci?

Oči su mi najednom zasuzile.

Odvratio sam pogled, plakati ovdje bilo bi mi nešto najgore na svijetu, napisale bi “nestabilan” ili “nesiguran” u svoje papire. “Otac emocionalno labilan.”

“Nije ih lako opisati”, rekao sam. “Tako su složeni.”

“Jasno nam je”, rekla je jedna nasmiješivši se.

“Tko ih sad čuva?” rekla je druga.

“Dvoje prijatelja koji su kod nas u gostima”, rekao sam. “Par. I sami imaju troje djece. Troje odrasle djece. Zadnje se nedavno odselilo iz roditeljskog doma.”

“To dobro zvuči”, rekla je jedna. Obje su se nasmiješile.

Sastanak nije trajao dulje od pola sata, no ipak sam na ulicu izišao potresen. Potresenost je uzrokovao naziv, to da djeca trebaju službu da se uz nas skrbi za njih. Možda čak da ih čuva od nas.

Otak su svi dječji izljevi emocija, sva trulež u kući, sav nered među našim stvarima navodili moje misli na socijalnu službu, kao da živimo na rubu.

Razumski sam znao da nije tako, ali ta me ideja ipak držala u šaci. Živjeli smo na rubu. Sitnica poput ispijanja piva navečer postala je nezamisliva, zamišljao sam nenajavljeni posjet, sebe kako sjedim i pijem dok sam odgovoran za troje djece.

Ali djeca nisu ništa znala. Ponekad bih pomislio da je moj posao pobrinuti se za sjene kako bi ona odrastala na svjetlu. Da ja uklanjam sjene.

No nešto su ipak slutila. Neke sjene ipak nisam uspio ukloniti. A možda sam im i sâm bio sjena.

Ispustio sam još užaren opušak u jednu od šalica na stolu, gdje se ugasio kratko, tiho cvrčeci, ustao sam i vratio se u kuću.

Dok sam malo poslije vodio tvoju mlađu sestru i brata u boravak, ležala si u kolicima i gledala u sjajno plavo nebo. Put je išao preko susjednoga dvorišta, između goleme zidane zgrade koja je dijelom bila staja, dijelom štagalj, i kuće, malo uvučene, ispod skupa bjelogoričnoga drveća, i niza zemljani put, s drvećem na jednoj i prostranim poljima na drugoj strani. Zimi bismo hodali u mraku, mnogo prije nego što bi se prvo svjetlo pojavilo kao blijeda pruga na obzoru, i ako nebo tada ne bi bilo oblačno, osjećao bih se kao da smo negdje usred svemira, među zvijezdama i planetima, a u ljetnome dijelu godine svjetlo kao da podiže sve ovdje, polja i drveće, zemlju i travu, to gušće i raskošnije kako se bliži Ivanjska noć.

Sad je sve još bilo nekako skromno, krajolik još nije imao onu duboku punoću koju donosi ljeto, zelenilo drveća još je bilo krhko, jer takav je travanj: pupovi, izdanci, neizvjesnost, oklijevanje. Travanj se nalazi između dubokoga sna i velikoga skoka. Travanj je čežnja za nečim drugim, gdje je to drugo još nepoznato.

Jednom rukom gurao sam kolica otvorenim prostorom između zgrada, a drugom držao tvojega brata, bilo mu je skoro sedam godina i još je držao oca za ruku bez razmišljanja, a tvoja je sestra išla s druge strane, oboje s naprtnjačama na leđima. Zapravo sam htio da idu sami u školu, kao što sam ja išao u njihovoj dobi, ali sada, u ovim okolnostima, bojao sam se da će socijalni radnici misliti da sam nemaran, da ih zanemarujem, pa sam ih zato svakoga jutra pratio tih nekoliko stotina metara do zgrade u kojoj se nalazio boravak.

Došli smo do male uzvisine odakle smo vidjeli polja kako se protežu prema blagim brežuljcima u daljini. Neka su polja bila žuta, ondje je rasla repa, neka su bila zelena, neka suha i smeđa, odavno nisu bila preorana. Sve je sjalo na niskom užarenom suncu.

“Kad dolaziš po nas, tata?” pitala je tvoja sestra.

“Ne znam”, rekao sam. “Možda u četiri.”

“Tata ide posjetiti mamu”, rekao je tvoj brat.

“Nedostaje mi mama”, rekla je tvoja sestra.

“Znam”, rekao sam. “I ti njoj nedostaješ.”

“A ja?” pitao je tvoj brat.

“Da, naravno!” rekao sam.

Oduvijek sam znao da nju vole više, intenzivnije. Ona je bila toplija i otvorenija od mene, i davala im je nešto što ja nisam mogao. No ipak su trebali i mene, jer kad bih došao kući nakon izbijanja, kao da